



Punct de vedere cu privire la propunerea legislativă privind alegerea Camerei Deputaților și a Senatului, precum și pentru organizarea și funcționarea Autorității Electorale Permanente

Din punct de vedere al formulei electorale, Centrul pentru Studiul Democrației salută păstrarea de către Parlament a principiului proporționalității, pe care îl considerăm cel mai potrivit pentru România. În ultimul deceniu au fost două tentative de trecere la o formulă bazată pe vot majoritar - referendumul inițiat de președintele Băsescu în 2007 și propunerea USL din 2012 - și considerăm că democrația din România a avut de câștigat din faptul că aceste propuneri nu s-au materializat. De asemenea, considerăm că votul pe liste are mai multe merite decât formula care a funcționat la alegerile parlamentare din 2008 și 2012, bazată pe împărțirea circumscripțiilor în colegii uninominale și depunerea de candidaturi individuale de către competitorii electorali în aceste colegii.

Referitor la prezenta propunere legislativă, *principala noastră propunere se referă la modificarea formulei de vot bazată pe liste de partid închise în sensul implementării unei formule intermediare, care să permită alegătorilor să opteze nu doar pentru o listă întreagă, ci și pentru un anumit candidat de pe lista competitorului electoral preferat.* Folosind terminologia din teoria sistemelor electorale, ne referim la folosirea unei liste deschise sau, echivalent, semiînchise.

Există mai multe studii care subliniază meritele listelor deschise, atât din perspectiva partidelor și a activității aleșilor, cât și a alegătorilor. Din punctul de vedere al rolului reprezentativ pe care parlamentarii îl percep ca urmare a alegerilor, propunerea noastră poate să funcționeze mai bine decât un sistem cu liste închise (sau decât un sistem mixt sau cu vot majoritar).¹ În același timp, listele deschise sporesc sentimentul de eficacitate pe care alegătorii îl asociază votului lor, prin faptul că aceștia au la îndemână mai multe opțiuni (atât partide, cât și persoane).² În plus, sistemele proporționale cu liste deschise sunt ușor de înțeles de către alegători, destul de ușor de administrat.

Considerăm că, din perspectiva actualului context românesc, un sistem cu liste deschise are **două avantaje semnificative**, comparativ cu trecerea la listele închise:

- *Menține în practica electorală votul pentru candidați individuali, cu care alegătorii români s-au obișnuit la alegerile din 2008 și 2012. Listele deschise preiau și o parte a meritelor pe care le are votul „uninomial”, despre care s-a discutat îndelung după anul 2000.*

¹ Christopher Carman and Mark Shephard (2007), 'Electoral Poachers? An Assessment of Shadowing Behaviour in the Scottish Parliament', *Journal of Legislative Studies* Volume 13, 4, 483-497.

² Clarke, H. D., & Acock, A. C. (1989). National Elections and Political Attitudes: The Case of Political Efficacy. *British Journal of Political Science*, 19(4), 551-562. Birch, Sarah. 2010. Perceptions of Electoral Fairness and Voter Turnout." *Comparative Political Studies* 43(12):1601-1622.

- *Presupune doar o modificări minore ale prezentei propunerii legislative, fără a se abate de la principiile stabilite de Comisia specială a Parlamentului însărcinate cu elaborarea legislației electorale.*

Elementele principale ale propunerii noastre sunt:

1. Alegătorii au un singur vot care este acordat sau unui partid, sau unui candidat de pe lista unui partid, sau unui candidat independent. Fiecare partid ordonează candidații de pe propria listă. Fiecare partid propune în fiecare circumscripție un număr fix de candidați, în conformitate cu articolul 52 din prezenta propunere legislativă.

Propunem *un sistem în care alegătorul are la dispoziție un singur vot*, din rațiuni de simplitate pentru alegători și pentru gestionarea procesului electoral. De asemenea, prin faptul că *partidele propun o listă ordonată, ele își indică preferințele proprii asupra propriilor candidați* (similar cu o listă închisă). Acest element permite partidelor să aibă un cuvânt mai important de spus în ce privește proprii candidați, întrucât poate servi drept indicație pentru acei alegători fideli partidului care nu sunt deciziși cu privire la propriile preferințe asupra candidaților partidului respectiv.

În același timp, recomandăm ca *alegătorii să poată să aleagă între a vota un partid, fără să indice preferințe între candidați, sau a vota un candidat de pe lista unui partid.*

Un vot exprimat pentru un candidat aflat pe lista unui partid sau a unei alianțe presupune implicit un vot acordat partidului sau alianței respective.

În situația în care un alegător ar aplica ștampila VOTAT atât în dreptul unui partid, cât și în dreptul unui candidat de pe lista aceluiași partid, *recomandăm ca această situație să nu ducă la anularea votului* (chiar dacă alegătorul a plasat de două ori ștampila). Anularea votului poate avea loc doar dacă:

- alegătorul votează atât pentru un partid, cât și pentru unul sau mai mulți candidați,
- alegătorul votează pentru doi sau mai mulți candidați diferiți de pe aceeași listă,
- alegătorul votează pentru doi sau mai mulți candidați de pe liste diferite,
- alegătorul votează pentru două sau mai multe partide diferite.

2. Propunem să existe un prag electoral pentru candidații individuali echivalent cu coeficientul electoral calculat pentru circumscripția respectivă conform articolului 94, alineatul 6 din prezenta propunere legislativă.

Rolul acestui prag este de a preveni situația în care doar o mică parte a alegătorilor își exprimă o preferință pentru un anumit candidat, însă aceste preferințe ar fi suficiente pentru a determina candidații care primesc mandatele.

De asemenea, acest prag individual, echivalent cu coeficientul electoral al circumscripției, reflectă de fapt același principiu care este introdus prin prezenta lege în cazul candidaților independenți, care pot primi un mandat dacă primesc un număr de voturi cel puțin egal cu coeficientul electoral.

De exemplu, atunci când într-o circumscripție un partid câștigă 5 mandate, iar 3 dintre candidații săi au atins un număr de preferințe echivalent cu coeficientul electoral din acea

circumscripție, atunci vor intra în parlament cei 3 candidați și încă alți 2 candidați luați în ordine de pe lista partidului pentru acea circumscripție. În continuarea exemplului, să presupunem că cei 3 candidați care au atins individual coeficientul electoral sunt plasați pe locurile 1, 2 și, respectiv, 7 pe lista partidului, atunci vor primi mandate candidații de pe locurile 1, 2, 3, 4 și 7.

Propunem ca un candidat aflat pe lista unui competitor electoral care nu atinge pragul electoral de 5% sau pragul de 20% în patru circumscripții județene, dar care a obținut individual un număr de voturi cel puțin egal cu coeficientul electoral, să primească un mandat.

3. Numărarea voturilor și atribuirea mandatelor

Utilizarea unui sistem bazat pe liste deschise ar ridica într-o oarecare măsură nivelul de complexitate a procesului de numărare a voturilor. După închiderea urnelor, numărarea voturilor presupune două etape: (1) numărarea voturilor obținute de fiecare partid (ca până acum); (2) numărare preferințelor din interiorul fiecărei liste. **Propunerea noastră permite realizarea simultană a acestor două etape, fără a fi nevoie de două numărători diferite ale aceluiași buletin de vot.**

Pentru a ușura procesul de numărare a voturilor, fiecare partid și fiecare candidat ar primi un cod. De exemplu, în funcție de ordinea pe buletin, partidele vor primi codul 01, 02, 03 etc. De asemenea, fiecare candidat de pe fiecare listă va avea la rândul său un cod similar. Primul candidat de pe fiecare listă va avea codul 01, al doilea 02 etc. Un vot pentru partid, fără indicarea vreunei preferințe, va primi codul 00. Astfel, fiecare buletin de vot va obține un cod unic, în funcție de plasarea ștampilei. De exemplu, codul 0507 va însemna un vot pentru candidatul de pe poziția a șaptea de pe lista celui de-al cincilea partid de pe buletin. 0300 va însemna un vot pentru al treilea partid de pe buletin, fără indicarea vreunei preferințe. Toate codurile vor fi centralizate în procesul verbal încheiat la nivelul secției de votare.

Calcularea coeficientului electoral la nivel de circumscripție indică și numărul de preferințe minim pe care un candidat trebuie să îl obțină pentru a putea primi un mandat indiferent de poziția sa pe lista partidului. Apoi, candidații fiecărui partid care au depășit acest prag sunt ordonați în funcție de numărul de voturi obținute, iar atribuirea mandatelor se face în funcție de numărul de mandate la care are dreptul un partid în circumscripția respectivă, așa cum se va stabili după finalizarea inclusiv a redistribuirii la nivel național.

Propuneri de revizuire a unor articole din prezenta propunere legislativă:

Articolul 62

Se modifică alineatele 4 și 5 în sensul imprimării de patru cifre atât în dreptul denumirii unui partid sau a unei alianțe, cât și în dreptul fiecărui candidat în parte, pentru a permite aplicarea ștampilei VOTAT fie în dreptul unui partid, fie în dreptul unuia dintre candidați.

De asemenea, în funcție de ordinea competitorilor electorali pe buletinul de vot și a candidaților pe lista ordonată a fiecărui competitor electoral, fiecare competitor și fiecare candidat va primi un cod de patru cifre. Primul competitor va avea codul 0100, iar primul candidat de pe lista primul competitor codul 0101, al doilea candidat de pe lista primului competitor codul 0102 etc.

Articolul 84

Se modifică alineatul 6 în sensul introducerii posibilității de a aplica ștampila VOTAT și în dreptul unui candidat de pe o listă.

(6) Alegătorii votează separat, în cabine închise, aplicând ștampila cu mențiunea „VOTAT” în patrulaterul care cuprinde denumirea partidului sau numele unui candidat de pe lista partidului sau numele unui candidat independent.

Articolul 92

Se modifică alineatul 7 în sensul introducerii posibilității ca președintele de secție să citească fie denumirea competitorului electoral votat, fie a candidatului de pe lista unui competitor votat de alegător. Președintele va citi cu voce tare și codul aferent votului exprimat pe buletinul respectiv, conform articolului 62. De asemenea, se modifică alineatul 8 în sensul introducerii pe formularul tipizat elaborat de AEP a unui spațiu alocat codului competitorului electoral sau candidatului de pe lista competitorului electoral, care va fi marcat ca atare de către membrii biroului electoral.

(7) Președintele va citi, cu voce tare, la deschiderea fiecărui buletin, denumirea competitorului electoral votat sau, după caz, a candidatului de pe o listă a unui competitor electoral și va arăta buletinul de vot celor prezenți.

(8) Pe formularul tipizat elaborat de Autoritatea Electorală Permanentă, unul dintre membrii biroului electoral asistat de cel puțin încă un membru al acestuia consemnează opțiunea ce rezultă prin citirea fiecărui buletin de vot, marcând codul aferent votului exprimat pe buletinul de vot respectiv.

Articolul 93

Se modifică alineatul 2 în sensul introducerii în procesul verbal, la punctul h) a unui spațiu destinat fie competitorului electoral, fie candidatului de pe lista unui competitor electoral.

h) numărul voturilor valabil exprimate obținute de fiecare competitor electoral, respectiv de fiecare candidat de pe lista unui competitor electoral care a obținut voturi, și indicarea în dreptul fiecăruia a codului aferent;

Articolul 94

Se modifică alineatul 5 în sensul introducerii în procesul de repartizare a mandatelor a acelor candidați aflați pe lista unui competitor care nu a atins pragul electoral, dar care, individual, a obținut un număr de voturi cel puțin egal cu coeficientul electoral al circumscripției.

(5) Atribuirea de mandate se face avându-se în vedere numai partidele politice, alianțele politice, alianțele electorale și organizațiile cetățenilor aparținând minorităților naționale care au întrunit pragul electoral prevăzut la alin. (2), în mod distinct pentru Camera Deputaților și pentru Senat, candidații unor competitori electorali care nu au întrunit pragul electoral prevăzut la alin. (2), dar care, individual, au obținut un număr de voturi cel puțin egal cu coeficientul electoral al circumscripției, precum și candidații independenți care au obținut un număr de voturi cel puțin egal cu coeficientul electoral al circumscripției în care au candidat.

Se modifică alineatul 6, punctul c) în sensul acordării de prioritate la atribuirea mandatelor acelor candidați de pe lista unui competitor electoral care au obținut, individual, un număr de voturi cel puțin egal cu coeficientul circumscripției.

c) Atribuirea mandatelor se face de biroul electoral de circumscripție având în vedere mai întâi, dacă este cazul, acei candidați de pe lista unui competitor electoral care au obținut, individual, un număr de voturi cel puțin egal cu coeficientul electoral al circumscripției. După atribuirea mandatelor acelor candidați, atribuirea mandatelor se continuă în ordinea înscrierii candidaților pe listă;

Articolul 95

Alineatul 2, punctul h) se modifică în sensul introducerii în procesul verbal al unui spațiu alocat numărului de voturi obținute, individual, de candidații de pe listele competitorilor electorali și codurilor aferente de pe buletinele de vot.

h) numărul voturilor valabil exprimate obținute de fiecare listă de candidați, de fiecare candidat de pe lista unui competitor electoral și de fiecare candidat independent, și indicarea în dreptul fiecăruia a codului aferent;